

MERKUR

25 år

**HVAD ER MERKURS
VÆRDIER?**

**HVORDAN BLEV
ANDELSKASSEN TIL?**

**HVEM ER VORES
KUNDER?**

**HVORDAN TÆNKER
DE ANSATTE?**

**ER DER FORSKEL
PÅ PENGE?**

**FORMIDLER MERKUR
GAVER?**

SIDE 4-7:

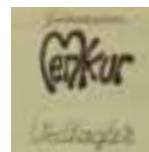
RESSOURCEFORVALTNING, RETSSIKKERHED OG ÅNDSFRIHED
OM FREMTIDENS GLOBALE UDFORDRINGER.

SIDE 8-9:

GENNEMSIGTIG FORMIDLING AF PENGE.
MERKURS OPGAVER OG VÆRDIER.

SIDE 10-15:

DET BEGYNDTE I EN KÆLDER I AALBORG.
LÆS HISTORIEN OM MERKURS 25 ÅR.

SIDE 16-17:

JYTTE ALBILSTRØMS TEATER, THISE MEJERI OG HANEGAL.
HVEM ER VORES KUNDER?

SIDE 18-19:

EN LILLE ORGANISATION MED SPÆNDENDE KUNDER
HVORDAN ER DET AT VÆRE ANSAT I MERKUR?

SIDE 20-24:

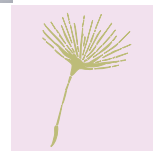
KØBEPENGE, LÅNEPENGE OG GAVEPENGE
LÆS OM HVORDAN PENGE ER ET REDSKAB

SIDE 25:

HVORDAN FORMIDLER VI GAVER?
MERKUR HAR OGSÅ EN FOND

SIDE 26-27:

TYSKLAND, HOLLAND, NORGE OG SVERIGE
HVEM ARBEJDER MERKUR SAMMEN MED?

DETTE SKRIFT UDGIVES I ANLEDNING AF MERKURS 25 ÅRS JUBILÆUM
Udgiver:

Merkur, www.merkurbank.dk

Redaktion:

Lars Pehrson, direktør i Merkur
pehrson@merkurbank.dk

Morten Gunge, bestyrelsesformand i Merkur
morten.gunge@mail.dk

Nina Høst-Madsen (ansv.)
madsen@merkurbank.dk

Henrik Platz
platz@merkurbank.dk

Journalistisk konsulent:

Thomas Aagaard Skovmand
thomas@agaardskovmand.dk

Layout:

Blot Design
www.blotdesign.dk

Tryk: Scanprint A/S

Oplag: 8.000

VÅR VI MÅ FORBLIVE VÅGNE

Af Morten Gunge, bestyrelsesformand i Merkur

MED DETTE LILLE SKRIFT markerer vi, at Merkur har virket i 25 år. Vi benytter anledningen til at se på både det, der allerede er opnået, og på de udfordringer, som tegner sig forude.

Skriftet indeholder bidrag om de 25 års udviklingshistorie set indefra og set af kunder. Der er et udblik til vores internationale samarbejdspartnere, beskrivelser af såvel vort værdigrundlag som forskellige måder penge kan optræde på og endelig et forsøg på at karakterisere de udfordringer, vi som samfund i stor skala står overfor.

Som pengeinstitut giver vi andre handlemuligheder ved at stille forskellige finansielle instrumenter til rådighed. Udfordringen for os i Merkur er til stadighed at se, hvordan vi bedst kan inspirere til og organisere både muligheder og ansvarlighed.

Vi måtte eksempelvis i begyndelsen forankre mange initiativer ved hjælp af lånefællesskaber og en udpræget brug

af kaution fra mennesker omkring de enkelte projekter.

Et andet eksempel fra de senere år er Verdenshandelskontoen, hvor vi tilbyder indlånskunder i fællesskab at dele risikoen ved finansiering af handel med udviklingslande. Et nyt eksempel er, at vi i dette efterår efterkommer manges ønsker om hjælp til at investere socialt og økologisk holdbart. Vi mener at have fundet Europas indholdsmæssigt bedste investeringsforeninger, som vi har etableret et samarbejde med.

Det er med taknemmelighed, at vi til stadighed møder øget interesse for vort arbejde gennem såvel eksisterende som nye kunder og samarbejdspartnere. Vi skal gøre vores til, at vi får kræfterne til at bevare og udvikle vågenhed overfor hvor og hvordan, vi sammen med andre kan bidrage til udviklingen.

Vi håber, at skriftet her kan give inspiration.

DE NÆSTE 25 ÅR

Af Lars Pehrson , Merkurs direktør

MERKURS KUNDER VIL OGSÅ FREMOVER VÆRE BLANDT DE AKTIVE. VI VIL ANSTRENGE OS FOR AT STILLE DE FINANSIELLE MULIGHEDER TIL RÅDIGHED FOR AT FREMME DEN POSITIVE UDVIKLING. MEN MERKUR VIL OGSÅ FORTSÆTTE MED AT FORMIDLE ET HELHEDSORIENTERET SYN PÅ SAMFUNDET I ALLE RELEVANTE SAMMENHÆNGE

VED JUBILÆER er det en yndet beskæftigelse at se tilbage på den tid, der gået – men det må ikke blive ved det. Vi skal også se på, hvad fremtiden kan tænkes at bringe.

Vi kan nøgternt konstatere, at meget af det, Merkur sammen med andre sagde for 10, 15, 20 og 25 år siden, i dag virkelig er kommet øverst på dagsordenen. Utallige gange i de forløbne år er f.eks. forslag om, at energiforsyningen i overvejende grad burde være baseret på vedvarende energi blevet affejet som "naive" – i dag er det indlysende, at det ikke kan være anderledes: Klimaet kan ikke tåle mere CO₂, olien er ved at slippe op, og uran er der heller ikke nok af (atomkraftens øvrige problemer ufortalte). Det ser faktisk ud til, at mange af dem, der var mest "naive", i virkeligheden var de mest realistiske.

Der er ret bred enighed om, hvad der skal til – men vi mangler i høj grad at få det organiseret. På det punkt er vi som samfund stadig temmelig svage. Så på den ene side er der stor optimisme med hensyn til, at nu vil der endelig komme til at ske noget, tvunget frem af virkeligheden. På den anden side kan man godt nære tvivl om, hvorvidt det globale samfund vil være i stand til at fokusere tilstrækkeligt. En løsning på energi- og klimasituationen vil kræve

et hidtil uset niveau af global koordination, fokusering og vilje for at det kan lykkes. Ikke mindst fordres nedtoning af særinteresser!

Lad os prøve at se på, hvordan de mange samfundsmæssige udfordringer kan samles i nogle hovedpunkter.

RESSOURCEFORVALTNING

Overordnet set presses menneskeheden på sin fysiske eksistens af 3 faktorer:

- Vi er mange, og vi bliver flere. Menneskeheden "fylder" ganske enkelt jorden ganske godt op, og når mange samtidig bliver rigere, begynder vi for alvor at fylde.
- Vi råder over effektiv teknologi. Vi er faktisk nu i stand til indenfor en kort årrække bogstaveligt talt at fælde alle træer, fiske alle fisk, brænde al olie osv.
- Vi hylder en økonomisk ideologi, der belønner kortsigtet handling.

Kombinationen af disse 3 faktorer gør os til en uhyggelig belastning for jorden. Den livsstil, vi ynder i de rige lande, er der bogstaveligt talt ikke plads til. Det har de "naive" sagt i mange år – men nu trænger det virkelig ind på os. Stigende priser på fødevarer, energi og andre ressourcer

fortæller om knapheden og den konkurrence om adgangen til ressourcerne, der ligger forude.

Det er den tredje faktor – den økonomiske ideologi – der er den værste. Befolkningstallet er faktisk under opbremsning i forhold til tidligere prognoser, og alt tyder på at økonomisk udvikling og uddannelse er det, der skal til for at bringe det under kontrol. Teknologien kan vi jo ikke gøre uskabt, og den er på en gang en trussel og en mulighed.

Det afhænger af, hvordan den bliver brugt, og her betyder de økonomiske beslutninger meget. Hvad vil vi f.eks. finansiere via vores enorme pensionsopsparinger? At teknologi bruges til at nedbryde ressourcer eller til at opretholde dem og udnytte dem bæredygtigt?

Det er den økonomiske tænkning, der bliver det helt afgørende og dermed den største udfordring. Hvordan kommer vi fra en situation, hvor kortsigtethed belønnes, til en situation, hvor det mest økonomiske er at være langsigtet? Hvordan får vi skabt en ressourcebevarende økonomi?

Ser man objektivt på det, er der næppe tvivl om, at en form for langsigtet, global ressourceforvaltning er nødvendig. Til det langsigtede hører, at den skal være såvel miljømæssigt forsvarlig som socialt retfærdig.

RETSSIKKERHED

I vores indbyrdes samvær og i fordelingen af goder etc. er det afgørende, at vi som mennesker føler os ligeværdigt behandlet, og at vi er beskyttet af et veludviklet retssystem.

I mange lande er der endnu lang vej igen, før man kan tale om et uafhængigt retsvæsen, der kan beskytte borgerne mod vilkårlighed og andres økonomiske grådighed. Retsvæsenet – både i form af lovgivning og domstole – er forudsætningen for, at virksomhederne behandler miljø og mennesker ordentligt. I de lande, hvor man har været for hurtig til at liberalisere økonomien, dvs. før retssystemet var på plads, ser man resultaterne i form af en helt urimelig fordeling af goderne, hvor nogle få har formået at tilrane sig kontrollen med store dele af erhvervslivet.

I vores egen del af verden roser vi os gerne af vores uafhængige retsvæsen, og det har i det store hele også været rimeligt indtil for få år siden. Stærkt ubehagelige fænomener som fangelejre, hvor de indespærrede ikke stilles for en dommer, tortur i hemmelige fængsler og mere eller mindre systematisk overvågning af befolkningen findes desværre nu ikke kun i fjerne diktaturstater, men også i lande, som vi ellers gerne sammenligner os med. Hvis vi i de vestlige lande vil fremstå som ideal for andre lande – hvilket i nogle sammenhænge faktisk kunne være berettiget – er det helt afgørende, at vi lever op til vore egne idealer. Frygt for terror må ikke få os ud på en sådan glidebane. Når terrorfrygten tilmed bruges som løftestang for andre dagsordener, er der virkelig grund til at være på vagt.

ÅNDSFRIHED

Nye ideer er nødvendige for at holde samfundet dynamisk og bringe udviklingen fremad. I den nuværende situation med de store udfordringer, vi har nævnt, er dette særlig aktuelt. Muligheder for fri udfoldelse af tænkning og forestilling er basis for, at vi som samfund kan opretholde og skabe forudsætninger for, at nye ideer fødes.

I vores del af verden er vi jo – ligesom med retssikkerheden – kommet langt på dette punkt. Mange lande har stadig ikke de basale frihedsrettigheder som ytringsfrihed, religionsfrihed etc. på plads. Men kynisme, manglende konsekvens omkring åndsfrihed, manglende opmærksomhed på tendenser til ufrihed trænger også ind hos os, og det kan potentielt sætte udviklingen i vore samfund tilbage. Her skal kun nævnes nogle eksempler:

- Politisk eller erhvervsorienteret styring af forskningen. Forskningen skal kunne "bruges til noget" på kort sigt, hvilket dels fjerner opmærksomheden på de grundlæggende nyopdagelser, der først får værdi på langt sigt. Dels fjerner det en god del af forskernes egen motivation, hvilket debatten om universiteterne tydeligt viser.
- Indholdsstyring af undervisningen helt ned til børnehaveniveau, nationale tests osv. Også her nedbrydes den motivation og begejstring hos lærerne, som er afgørende for inspirerende undervisning.
- Pressen, der skal være den kritiske iagttagere i forhold til ikke mindst de økonomiske og politiske magthavere, samles på stadigt færre hænder i globale mediekoncerner. Public service er under pres og markedsstyrede medier vinder frem. Selv om ytringsfriheden principielt er intakt, er der mange ytringer, der får sværere ved at blive hørt og som henvises til "smalle" medier eller specielle hjemmesider, der kun følges af en lille del af befolkningen. Dagsordenen skifter hele tiden, og journalister får i mindre grad end tidligere mulighed for at holde fast i principielle spørgsmål eller får tid til grundig research eller dybdeborende interviews. Den stigende brug af "spin" – skræddersyet, filtreret og formålsbestemt information – fra politikere og erhvervsliv gør det endnu mere vigtigt, at pressen er vågen og finder ind til virkeligheden bag "spin'et", frem for blot at viderebringe det.

SYNERGIEN

Skal det lykkes at bringe udviklingen et virkeligt skridt fremad i retning af en mere langsigtet økonomisk tænkning og dertil hørende organisation, kræver det et samvirke mellem nye ideer, stabile og trygge retsforhold og økonomisk virksomhed. Vi har tidligere i Danmark set et eksempel på, hvordan græsgrødder og forskere med nye ideer om vindenergi indgik i frugtbar synergi med politikere, der skabte et lovgrundlag med fornuftige incitament, og med et erhvervsliv, der udviklede bedre og bedre vindmøller. Denne synergi skabte det såkaldte danske vindmølleeventyr.

Skal vi gentage dette i en større skala – og Danmark har jo igen en mulighed for at blive foregangsland – skal vi turde sætte forskningen og undervisningen fri, vi skal finde de rigtige incitament, og vi skal lade erhvervslivet udfolde sin velkendte innovationskraft i retning af at skabe de bæredygtige løsninger, som hele verden efterlyser. Mange af Merkurs kunder har gennem tiden medvirket til at indhøste værdifulde erfaringer med bæredygtigt boligbyggeri, vedvarende energi, økologisk jordbrug osv. – men også med pædagogik og med værdien af at give samfundets marginaliserede muligheder for en værdig tilværelse, hvor de også kan bidrage. Disse erfaringer kan udbygges og gøres tilgængelige for andre, både i Danmark og i udlandet. Merkurs kunder vil også fremover være at finde blandt de aktive og givetvis i endnu større omfang end i dag. Merkur vil anstrenge sig for at stille de finansielle muligheder til rådighed for at fremme den positive udvikling mest muligt. Men vi vil også tænke med og fortsætte med at formidle et helhedsorienteret syn på samfundet i alle de sammenhænge, hvor det er relevant, og hvor der er interesse for at høre om det.

FÆLLES ANSVAR

Merkur har her i jubilæumsåret fornyet sit gennemgående slogan. Vi er naturligvis stadig et pengeinstitut med holdning, men vi accentuerer det yderligere ved nu at sige *fælles ansvar*.

Med det vil vi udtrykke, at vi føler ansvar overfor udviklingen, og at vi ønsker at komme i kontakt med andre, der gør det samme. Sammen kan vi tage *fælles ansvar*, og det fører længere, end at vi tager ansvar hver for sig.

Fælles ansvar kan man tage i en familie, i en virksomhed, i en organisation, i en by eller i sidste instans nationalt og globalt. Merkur vil ikke lægge skjul på, at vi mener det fælles ansvar skal udbygges, også på samfundsniveau. Moderne mennesker er individualister, og det hverken kan eller skal vi lave om på – men vi må som moderne mennesker også indse, at der findes områder, hvor løsninger kun kan findes i fællesskab. Energi og trafik er indlysende eksempler. Individualitet og fællesskab vil i de kommende årtier finde nye former og udtryk.

Merkur vil ligesom en lang række andre bestræbe sig på at være i front, når der skal tages *fælles ansvar*. Noget vil vi gøre selv. Noget vil vi gøre sammen med vore kunder og kommende kunder. Noget vil vi gøre sammen med samarbejdspartnere i ind- og udland. Og vi vil glæde os over de mange ting, som andre gør, og som vi ikke selv kan nå, men som bringer udviklingen i den rigtige retning.

Om 25 år, nogle af de 25 mest afgørende år i historien, vil Merkur sammen med mange, mange andre forhåbentlig kunne sige: Ja, det lykkedes – vi tog *fælles ansvar*.

HVILKE VÆRDIER OG OPGAVER HAR MERKUR?

Af Morten Gunge , bestyrelsesformand

**MERKURS OPGAVER KAN BESKRIVES PÅ MANGE MÅDER OG FORSKELLIGT FRA FORSKELLIGE UD-
VIKLINGSFASER. OVERORDNET SET HAR MERKUR BEVARET IDEALET OM PÅ GENNEMSIGTIG VIS AT
FORMIDLE PENGE FRA MENNESKER, SOM VIL UNDERSTØTTE INITIATIVER I BESTEMTE RETNINGER**

I MERKUR arbejder vi med tre hovedområder:

- 1) At det enkelte menneske i frihed får de bedste betingelser for at udvikle sine evner og dermed bringes i stand til at handle ud fra egen indsigt. Således finansierer vi frie skoler og børnehaver, undervisningsinstitutioner, forskning og kulturelle initiativer.
- 2) At alle mennesker behandles ligeværdigt. Således finansierer vi nye tidssvarende ejerformer og sociale fællesskaber indenfor bl.a. landbrug, produktion, handel og bosætning; projekter for socialt belastede børn og unge, eller projekter for udviklingshæmmede børn og voksne og andre særlige grupper.
- 3) At produktion og forbrug afspejler samfundets og den enkeltes reelle behov og foregår under hensyntagen til mennesker, natur og miljø. Således finansierer vi økologisk og biodynamisk landbrug, vedvarende energi og bæredygtig produktion og handel (fair trade).

Sammenfattende ønsker vi at arbejde hen imod en ideel situation, *hvor den enkelte ud fra egen indsigt på værdig vis dækker andres behov*. Denne sætning udtrykker i et koncentrat en differentieret tolkning af de klassiske idealer om frihed, lighed og broderskab eller solidaritet. Det drejer sig om kvaliteter, som den enkelte kan forstærke i sig selv, og som kan blive mere eller mindre konstituerende i samfundet.

HVAD MÅ BEHANDLES SOM EN VARE?

I jo højere grad hele indsigtssfeltet i samfundet med undervisning på alle niveauer og forskning får lov til at forvalte sig selv ud fra egne principper, jo mere kan alle udvikle sig på egne præmisser og forskerne være frie i deres forskning. Dette er en vigtig kvalitet i sig selv, men også afgørende for at der f.eks. bliver skabt forskningsperspektiver, som på bedste vis kan beskrive menneskets selv-

forståelsesmuligheder, samfundstendenser og miljøscenarier f. eks. m.h.t. hvad genteknologien har af muligheder og færemomenter. Det afgørende er, at vi kan udvikle os og vor viden på egne betingelser uden resultatstyring. På den måde kan netop den frie forskning være den, der understøtter vores langsigtede behovsdækning.

Tilsvarende vil love, som sikrer ligestilling, rettigheder og pligter, virke bedst, hvis organet herfor (i stor skala staten) koncentrerer sig om denne funktion uden at være involveret med bestemte livsopfattelser eller erhvervsinteresser. Lovgivningsmagten skal beskæftige sig med de områder, hvor vi har brug for lige rettigheder og pligter f.eks. undervisningspligt; men staten er ud fra sin tendens til demokratisk lighed ikke egnet til også at stå for undervisningen. Således vil grundbetingelserne blive lagt og sikret for både dem der primært arbejder med udvikling af evner og indsigt, som for dem som primært sørger for den materielle behovsdækning. F. eks. er det nødvendigvis lovgivningsspørgsmål at afgøre, hvordan man må disponere over produktionsmidler, hvor ejendomsretten bør gå til og hvad der må behandles som handelsvare. Hvad bør f.eks. gælde for vand og for jord?

Erhvervslivets funktion med produktion og formidling af varer bliver desto mere behovsdækkende, jo mere det lykkes os at få indrettet erhvervslivet, så det kan fokusere sagligt på alle forbrugernes reelle behov med sigte på, at der også skal dækkes behov i fremtiden. Dette er selve funktionen ideelt, som vi stiler imod; idet vi hele tiden må tage skyldig hensyn til ejerforholdenes betydning for kapitalbevægelserne, og hvorvidt der er købekraft dér, hvor behovene er. Udfordringerne i dette felt er store. Hvordan kan vi f. eks. bidrage til forskellige former for aftaleøkonomi eller fair trade i udlandet og her? Men hvis de grundlæggende behov er dækkede, er der også det bedste grundlag for udvikling af selvstændige mennesker, som skaber sikre retsforhold. Således vil rendyrkningen af de enkelte kvaliteter – hvor egen indsigt skabes i frihed, værdighed plejes ud fra lighed og dækningen af vore behov sker solidarisk - kunne virke gensidigt befrugtende på hinanden.

INDIVIDUALISERING OG ANSVAR

At virkeliggøre idealerne, ud fra den funktion de er knyttet til, kræver hele tiden en vågenhed overfor tendenser i os selv og i samfundslivet, som forplumrer vor frie indsigt og handlen ud fra et langsiget perspektiv. Men at få styrket denne bevidsthed og evne til at tage ansvar er en meningsfuld individualisering i et globaliseret afhængighedsnetværk. Hermed er antydnet det større samfundsperspektiv, som vi lever med som baggrund eller værdigrundlag i Merkur, når vi gør vore forskellige tiltag og små retningsbestemte skridt.

Merkurs Pionerpris blev givet første gang i 2002 til Preben Mægaard fra Nordisk Folkecenter for Vedvarende Energi, som delte prisen med Foreningen Gamle Danske Husdyrracer.

FAKTA MERKURS PIONERPRIS

Merkur uddeler hver femte år en pionerpris. Den gives til en person, gruppe eller institution/virksomhed, der har udført en stor og original indsats i og for samfundet på økologi- og miljøområdet, det sociale område eller kultur- og undervisningsområdet eller som en kombination. I år er prisen på 25.000 kr.

FRA GRÆSROD TIL PROFESSIONEL BANKVIRKSOMHED

Af Lars Pehrson og Henrik Platz

PÅ 25 ÅR ER MERKUR GÅET FRA STORT SET INGENTING TIL AT VÆRE ET MODERNE PENGEINSTITUT MED EN EGENKAPITAL PÅ CA. 125 MIO. KR. UANSET PIONERÅNDEN KUNNE DET BELØB ALDRIG HAVE VÆRET SKAFFET I 1982. MEN MERKUR HAVDE HELLER IKKE HAFT DENNE BASIS I DAG UDEN, AT DE FØRSTE KUNDER VAR FULGT MED HELE VEJEN

FOR 25 ÅR SIDEN, i oktober 1982, sad en lille gruppe mennesker omkring et bord et sted i Nordjylland. De var til bestyrelsesmøde. Det første i "Fælleskassen Merkur". Kassens ca. 15 medlemmer havde indsat i alt ca. kr. 200.000, og der var låneansøgninger til behandling for i alt kr. 120.000. De blev alle bevilget – efter lange og indgående drøftelser. Siden dengang er der sket meget, og Merkur har nu over 11.000 kunder, administrerer 950 mio. kr., har 40 dygtige medarbejdere og har finansieret tusindvis af vidt forskellige projekter indenfor miljøområdet, det sociale og det kulturelle. En udvikling som ingen på det tidspunkt havde forestillet sig.

Den handlingsorienterede del af 68-generationen var med til at starte den bølge af initiativer, der kom op sidst i 70'erne og først i 80'erne. Det var græsroddernes æra – fredsbevægelserne og anti-atomkraftbevægelsen og mange flere. Der lå megen handlekraft gemt imellem parolerne, og en lang række initiativer så dagens lys. Mange friskoler og højskoler blev grundlagt, herunder også f.eks. Den Økologiske Landbrugsskole, som en del af den hastigt fremvoksende økologiske landbrugsbevægelse. Vedvarende energi blev en folkesag og vindmøllelaug blev dannet i hundredevis. Merkur blev stiftet midt i alt dette og var en del af denne store bevægelse frem mod en bæredygtig samfundsudvikling.

BUTIKKEN AURION

For at forstå fremkomsten af et projekt som Merkur i 1982 er det nødvendigt at gå endnu nogle år tilbage. I 1974 dannede en gruppe mennesker med interesse for biodynamisk jordbrug en forening ved navn Aurion, hvor meningen var at åbne en butik i Hjørring hvor biodynamiske og økolo-

giske fødevarer skulle forhandles. Det var lidt af et særsyn i Vendsyssel, og folk i byen diskuterede da også ivrigt, om butikken ville lukke indenfor tre, seks eller tolv måneder. Den ligger der endnu.

Folkene bag Aurion var ud over det biodynamiske optaget af at bringe forbrugere og producenter sammen med butikken som det formidlende handelsled. Visionen var en aftaleøkonomi – en slags tidlig udgave af det, vi i dag kalder for fair trade – en samhandelsform som sikrer at både producenter og forbrugerne får rimelige betingelser. Altså både en økologisk og en social impuls, hvor man bliver enige om, hvad grøntsagerne skal koste. Det var faktisk idealet – men vanskeligt at realisere.

Det var hårdt arbejde at få butikken til at gå rundt. Vendelboerne købte ikke gulerødder "med dyr i" sådan uden videre, der var ikke penge til løn i den første lange tid, og alt måtte læres fra bunden, da ingen havde nogen professionel baggrund, hverken med hensyn til handel eller regnskab. Men med en ihærdig indsats og stor energi blev butikken holdt i live, og efterhånden bed Aurion sig fast.

En ung baker ved navn Jørn Ussing Larsen havde siden butikkens start bagt eksperimenterende honning-salt brød og andre spændende ting i sin fritid til salg i butikken – når han var færdig med flødeskumskagerne gik han så at sige i gang med rugbrødet!

Omkring 1980 opstod og modnedes ideen så om, at denne aktivitet måtte kunne udvikles og blive til noget mere. En del andre butikker rundt om i landet havde allerede købt Aurions brød, og efterspørgslen steg. En plan blev derfor lagt for ombygning af bagerens nedlagte landbrug til et bageri, der blev udarbejdet et prospekt, og 120 entusiastiske forbrugere tegnede anparter i foretagendet.

BANKINSPIRATION FRA TYSKLAND

Bageriet skulle finansieres, og vi tog kontakt med GLS Gemeinschaftsbank i Tyskland, som vi nogle år forinden havde stiftet bekendtskab med gennem et inspirerende foredrag i Århus, hvor den tyske banks stifter, Wilhelm Ernst Barkhoff, havde begejstret et stort antal mennesker om muligheden for at starte banker, der var baseret på mennesker og deres ideer og vilje til at gennemføre projekter, som ikke kun handlede om penge og afkast. GLS Gemeinschaftsbank finansierede ud fra en ide og lånte ud til biodynamiske landbrug, frie skoler, bofællesskaber og allehånde sociale eksperimenter. Det var ikke nok at snakke, det skulle prøves af!

GLS kom på besøg i Nordjylland, og sandelig om de ikke bevilgede lånet – alene på baggrund af kaution. De ville ikke have sikkerhed i ejendommen, men ville sikre sig, at der stod en kreds af mennesker bag initiativet og bakkede det op. På den måde kom vi i forbindelse med denne måde at drive bank på, hvor det var ideen og formålet med initiativet og kredsen af mennesker bag, der sammen med det økonomiske var afgørende for udlånsbeslutningerne. Inspirationen fra GLS blev ved med at rumstere rundt i hovederne på os, og vi oplevede også stærkt, at det traditio-

nelle bankvæsen ikke havde nogen interesse i at finansiere den type projekter, som vi sympatiserede med. En bankdirektør udtalte dengang, at spørgsmålet om atomkraft var et politisk spørgsmål, og hvis politikkerne besluttede at indføre atomkraft, ville banken gerne finansiere kraftværkerne! Med vore penge? – nej tak!

PIONERÅND OG STÆRK IMPULS TIL HANDLING

Da der tilsyneladende ikke var danske banker, der blot tilnærmelsesvis kunne sammenlignes med GLS, var der ikke andet at gøre end at starte en bank selv, og det gjorde vi så. Sådan én måtte vi også have i Danmark! I dag lyder det måske lidt vanvittigt, men andre, der var involveret i de pionerforetagender, der blomstrede op omkring 1980, kan genkende stemningen. Impulsen til handling var meget stærk, og mange ting var ikke planlagt eller gennemtænkt på forhånd. Næste skridt blev hele tiden født ud fra mødet med virkeligheden og de behov, der kunne iagttages. Der skulle mange millioner kroners egenkapital til at starte en "rigtig" bank, så vejen gik via en gammel lov fra 1934, som også lokale andelskasser og JAK levede under. Hvis blot man nøjedes med at etablere en lukket forening for medlemmer fra et lokalområde og ikke reklamerede over-

Et kig i arkiverne viser, hvordan vedtægter og andre papirer engang så ud.

for offentligheden, var det tilladt at etablere en "spare- og låneforening" uden offentlig indblanding af nogen art. Efter en række indledende møder var vedtægter og principper klar, og den stiftende generalforsamling i "Fælleskassen Merkur" kunne afholdes den 2. oktober i 1982 i Hjørring. Merkur blev grundlagt af mennesker, der så at sige lagde deres egne penge op på bordet – og deres eksempel blev i begejstring fulgt af mange, fordi de hørte om os fra familie, venner og forretningsforbindelser. Faktisk er det stadig sådan, at kunderne i stor udstrækning kommer til os, fordi de har hørt om os. For mange var det samtidig en aha-oplevelse, at f.eks. en gruppe engagerede forældre så at sige kunne kanalisere deres egne penge over i et skoleprojekt, ved at de blev kunder i Merkur og stillede deres indlån til rådighed for banken. På den måde blev det tydeligt for mange, hvordan sparepengene så at sige vandrer over til lånet. De forsvinder ikke bare ind bag en eller anden anonym skranke, når de bliver sat i banken, men kommer ud at arbejde! Da vi ikke på samme måde var underlagt banklovgivningen, kunne vi have en slags laboratorium, hvor vi øvede os på at drive bankvirksomhed. En stærkt engageret bestyrelse – et af Merkurs fortrin gennem alle årene – diskuterede alle sager grundigt igennem, så der ikke blev foretaget noget overilet, der blev gået med livrem og seler, og det sparede os nok for nogle dumheder, der kunne have kostet den spæde spire livet. Alt sammen var med til at give os en robusthed og erfaring fra starten, som vi hviler på den dag i dag. Ingen forventede at Merkur skulle levere tekniske løsninger,

der var up to date. Tværtimod fandt de første medlemmer og kunder det nærmest festligt, at vi på kringlede måder fandt vej gennem det finansielle system med håndskrevne kontoudtog, "indirekte checkkonti" med hjælp fra Folke-sparekassen og meget andet.

I starten havde vi hverken adgang til EDB eller clearing, men drivfjederen var, at hver gang der var en chance for at komme tættere på en mere professionel løsning, blev den grebet. For vi var opsat på, at det her skulle blive til mere end en lukket forening – det skulle blive til en rigtig bank, der også kunne hjælpe folk med at løse deres daglige transaktioner. Vi ville, selv om vi var ganske små i starten, jo gerne løse en bankopgave i samfundet, som der manglede nogen til at tage sig af. Det har været sigtepunktet for den forretningsmæssige dimension af vores virksomhed.

BANKHARMONISERING OG EDB

Næste store skridt kom i 1985. EU – eller EF som det hed dengang – havde i sit "1. bankharmoniseringsdirektiv" fastlagt, at alle foretagender, der modtog indlån og foretog udlån skulle ind under banklovgivningen i de respektive lande. Den danske lovgivning, der blev resultatet af direktivet, muliggjorde, at virksomheder, der eksisterede før 1. januar 1983, kunne komme ind under banklovgivningen, hvis de kunne rejse en egenkapital på kr. 500.000. De nye regler var med til, at vi fusionerede med et tilsvarende initiativ på Sjælland – Trion – som var oprettet med de samme intentioner som i Merkur, men var startet lige efter

Merkurs første adresse i en kælder i Aalborg.

25 ÅRS MERKUR HISTORIE – I HOVEDTRÆK

1982:

Fælleskassen Merkur stiftes i Hjørring som en spare- og låneforening.

1983:

Fælleskassen Trion stiftes i København på samme måde.

1984:

Merkur og Trion indleder samarbejde, bl.a. om bladet "Sociale Penge"

1985:

Et EF direktiv harmoniserer banklovgivningen i Europa. Andelskasser, spare- og låneforeninger etc. skal ind under bankloven. Merkur får med en overgangsordning mulighed for at blive fuldt anerkendt pengeinstitut med kun 500.000 kr. i egenkapital. Merkur og Trion fusionerer og danner tilsammen "Den Almennyttige Andelskasse".

1988:

Stærk tilgang af kunder nødvendiggør nye tekniske løsninger, og andelskassen bliver medlem af en EDB-central med alt hvad dette indebærer.

1990:

Den første ejendom i Aalborg købes.

1991:

En gruppe tyske bankfolk ønsker at indlede samarbejde med andelskassen og et Repræsentationskontor i Hamborg etableres.

1992:

Andelskassen åbner afdelingen i København på Jakob Dannefærds Vej.

1993:

Andelskassen beslutter sig til fremover at anvende Merkur som hovednavn. Gaia Trust investerer et større beløb i Merkur for at muliggøre mere markedsføring.

1998:

Merkurfonden stiftes som et begyndende arbejde med donationer, testamenter m.m.

1999:

Merkur åbner afdeling i Århus. B-andele indføres og giver mulighed for at investere i bankvirksomheden med et rimeligt afkast. Kundebladet "Sociale Penge" forvandles til "Pengevirke" og udgives nu i samarbejde med Cultura Bank i Norge.

2000:

Merkurs afdeling i København flytter til de nuværende lokaler på Vesterbrogade.

2002:

Merkur åbner et mødekontor i Odense som base for opsøgende virksomhed og til afholdelse af møder med kunder fra Fyn.

2004:

Hovedkontoret flyttes fra Aalborg til København. Århus-afdelingen flytter til nye og mere synlige lokaler på Sct. Clemens Torv på gågaden i Århus.

2005:

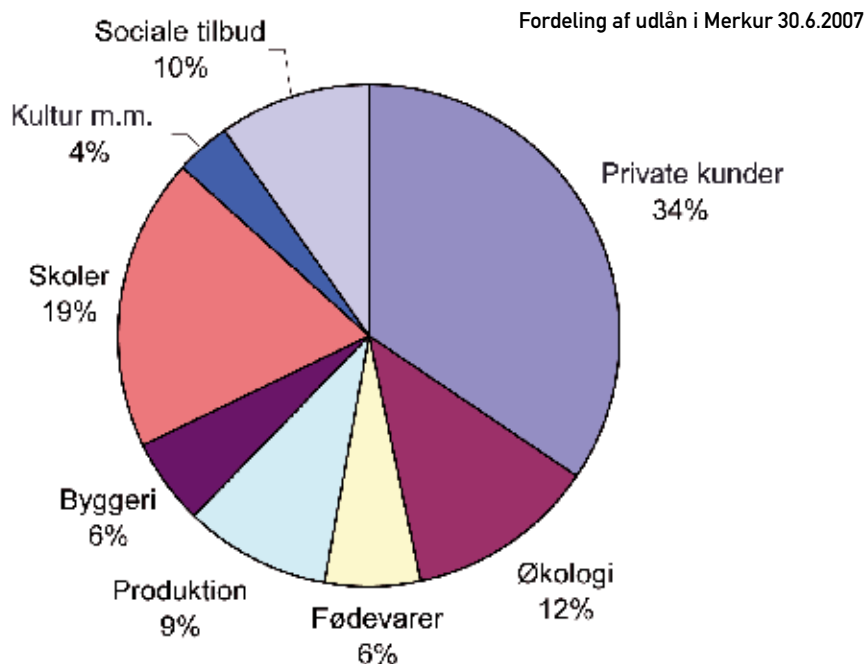
Merkur udvikler i samarbejde med en række danske NGO'er konto for Bæredygtig Verdenshandel, som muliggør kreditgivning til bæredygtige projekter i udviklingslande.

2006:

Afdelingen i Aalborg flytter til de nuværende lokaler i Bispensgade i Aalborg Midtby.

2007:

Merkur gør mødekontoret i Odense til en afdeling med egen ledelse for at kunne betjene nuværende og kommende kunder på Fyn på bedst mulig vis. Merkur har dermed fuldt fungerende afdelinger i de fire største byer i Danmark.

1. januar i 1983 og derfor ikke kunne komme med under den nye lov.

Da Merkur var stiftet bare tre måneder før fristen, kunne vi få status som offentligt anerkendt pengeinstitut og frit henvende os til offentligheden uden lokale begrænsninger. Vi begyndte derfor at henvende os til en større kreds af mennesker, og vi fik en stor offentlig bevågenhed og en presseomtale, der var helt ude af proportioner med vores størrelse, og kunderne begyndte at strømme til i den kommende tid.

Da kundemassen nåede et passende omfang lykkedes det os i 1988 med en ihærdig indsats at blive tilsluttet et datacenter for banker og selv køre clearing, som Folkesparekassen før havde hjulpet os med. Senere fulgte PBS og udstedelse af Dankort med, og det var alt sammen med til at gøre det nemt at være kunde i Merkur.

Et andet forhold, der var med til at sætte skub i tingene, at vi i 1993 indgik et samarbejde med GAIA Trust, som indskød 4,2 mio. kr. i andelskapital og supplerende kapital i Merkur. Hensigten med kapitalindsuddet fra GAIA Trust var at styrke andelskassen generelt og skabe mulighed for en større markedsføring og bedre muligheder for at finansiere erhvervsvirksomheder. Kapitalindsuddet fra GAIA Trust kom samtidig med den store omlægningsbølge i økologisk jordbrug og FDB's initiativ med supermarkeds-økologi, som gav det store gennembrud i økologien i Danmark. Så der kom virkelig vind i sejlene i Merkur med mange nye låneprojekter blandt økologiske landmænd og forarbejdningsvirksomheder. Den nuværende årlige vækst på 20 - 30 % blev grundlagt i disse år.

Senere – da Gaia oplevede at Merkur var kommet et godt stykke videre – blev investeringen trukket ud igen og anvendt til andre formål.

VÆRDIERNE PÅ PLADS FRA BEGYNDELSEN

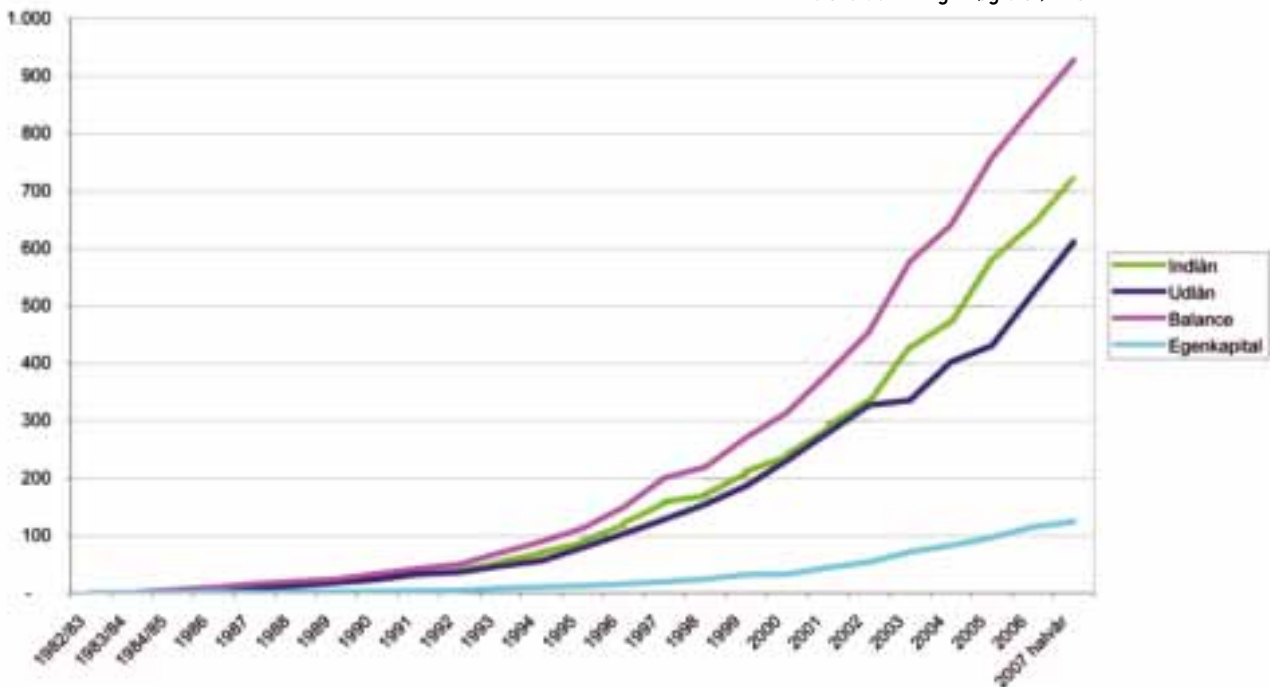
Som et tredje forhold har det også haft betydning for Merkurs udvikling, at idegrundlaget i hovedtræk lå klart fra starten, og at det hang tankemæssigt sammen. De bærende ideer var dengang som nu gennemsigtighed og samfundsmæssigt engagement – långivningen skal fremme en sund samfundsudvikling.

Vi var inspireret af det samme samfundssyn, der lå bag Aurion – nemlig aftaleøkonomien og at samfundet består af tre selvstændige sektorer; erhvervsliv, kulturliv og retsliv, som har hver deres selvstændige berettigelse og arbejdsområde. Ud over det økologiske så vi det derfor også som naturligt at finansiere sociale og kulturelle initiativer, såsom projekter for marginaliserede grupper og frie skoler. Den brede tilgang har været med til at give en større appel og en bredere opbakning til Merkur, fordi vi også har haft den menneskelige og kulturelle dimension med, hvor andre initiativer der har fokuseret på et enkelt delelement som f.eks. økologi har haft sværere ved at overleve. Det har været et kendetegn for udviklingen både i Danmark og rundt omkring i Europa.

LANGSIGTET ØKONOMI OG SØGEN EFTER DET OPTIMALE

Endelig har det langsigtede perspektiv altid haft en central plads i Merkur. Derved har vi været med til at skabe

25 års udvikling i nøgletal, mio.kr.

grundlaget for banebrydende forandring ved at finansiere initiativer indenfor økologisk landbrug, økologisk byggeri, på skoleområdet og institutionsområdet med udviklingshæmmede og marginaliserede grupper, som andre banker i starten så med skepsis på. Derfor har begreber som "stakeholdervalue" (at alle interessenter og ikke kun aktionærene skal opleve en fordel ved virksomheden) og CSR (corporate social responsibility), der dukker op nu om dage, altid været noget, der har været en integreret del af vor dagligdag. Hvis det giver en kortsigtet gevinst at producere fødevarer med brug af kemikalier, men at der så senere skal ryddes op med fordyrende rensning af grundvandet, er det ikke totalt set rentabelt at producere på den måde. Økonomi er til syvende og sidst blot et billede af det, der foregår. Derfor skal det økonomiske billede være korrekt, og alle omkostningerne regnes ind fra starten.

På samme måde kan vi spørge, hvad de optimale betingelser er, for at kultur, undervisning og forskning i størst mulig grad inspirerer og er med til at forny samfundet. Her er frihed på det indholdsmæssige centralt for skolerne og forskningsinstitutionerne. Central styring af indholdet, dræber kreativiteten, og som samfund får vi langt færre ideer og mindre udvikling på langt sigt. Derfor kan vi lige så godt forsøge at skabe de optimale rammer fra begyndelsen. Noget lignende kan siges om principperne bag fair trade, som er en gennemsigtig måde at organisere handel på, der tilgodeser alle parter. På en arbejdsdelt klode er vi dybt afhængige af hinanden, og derfor kan vi lige så godt fra starten sørge for, at alle får noget ud af det, når vi handler sammen. Ellers kan konsekvenserne af den ulige fordeling f.eks. være

krig og folkevandring. Det mest rationelle økonomiske er derfor, at vi laver aftaler med hinanden, som alle parter kan være tjent med.

KRAVENE ANDERLEDES I DAG

En sådan grundlæggelse af en finansiell virksomhed som Merkur kunne ikke finde sted i dag. Ikke blot på grund af en strammere lovgivning, men især fordi der i dag er en forventning til et pengeinstitut om, at det fungerer fra dag ét og i fuld skala.

Der findes heller ikke længere den samme forståelse blandt kunderne for, at udvikling tager tid, og at man derfor må finde sig i en lidt mere besværlig eller kringlet håndtering i en periode – netop for at give plads til udvikling. Erfaringerne rundt omkring i Europa viser, at kunderne i dag forventer, at banken kan det hele fra dag ét med Visakort, Web-bank, pensionsopsparing etc. Det stiller helt andre krav til etablering af nye, samfundsorienterede pengeinstitutter.

Det er derfor Merkurs store held, at vi har kunnet udvikle os gradvist frem fra næsten ingenting til i dag at være et moderne og fuldt fungerende pengeinstitut. Vi har i dag en egenkapital på ca 125 mio. kr. eller mere end 3 gange det krævede minimum. Det kunne vi aldrig have skaffet i 1982, uanset pionerånden. Men vi havde heller ikke haft denne basis i dag, hvis ikke de første pionerer blandt kunderne havde været villige til at følge med hele vejen og tage alt besværet med.

MERKUR SER PÅ ANDET END PENGE

Af Nina Høst-Madsen

**HVORDAN OPLEVER MEJERIET OG TEATERCHEFEN MERKUR SOM SAMARBEJDSPARTNER?
VI HAR SPURGT FORSKELLIGE ERHVERVSKUNDER, DER EFTERHÅNDEN KENDER MERKUR RIGTIG GODT**

Ulrich Kern Hansen, Hanegal A/S:

PENGEINSTITUT MED HOLDNING

”Merkur gør alvor af det, når de siger, at de er et pengeinstitut med holdning,” siger Ulrich Kern Hansen, direktør i Hanegal A/S.

Han mener, at andre banker ville have skubbet Hanegal ud i en lukning tilbage i 2003, da Hanegal oplevede en økonomisk krise, men at Merkurs tro på det samfundsgavnligt i virksomheden var med til at hjælpe dem igennem krisen. Ulrich Kern Hansen ser i dag Merkur som et moderne pengeinstitut med fokus på også at kunne finansiere de større erhvervsvirksomheder.

Jette Plougheld, Dansk Helios:

RESPEKT FOR DEM DER ARBEJDER ANDERLEDES

Dansk Helios, der blandt andet sælger økologiske fødevarer og naturkosmetik, har siden etableringen i 1974 været i dialog med Merkur. I dag er Merkur Dansk Helios' faste bankforbindelse. Jette Plougheld, direktør i Dansk Helios, mener, at Merkur har en god evne til at sætte sig i kundens sted. Hun ser Merkur som en sparringspartner, hvilket især har været vigtigt, da Helios skulle udvide i takt med en stigende efterspørgsel.

”Merkur har respekt for dem, der arbejder anderledes end mainstream,” siger Jette Plougheld sammenfattende og nævner opbygning af netværk og fælles afholdelse af kurser for personale som eksempler på en god udvikling hos Merkur, hun har iagttaget gennem årene.

Jytte Abildstrøm og Piet Bertelsen,
Riddersalen:

MERKUR TÆNKER OVER HVAD DE LÅNER UD TIL

Teateret Riddersalen har længe haft konto i Merkur og er glade for samarbejdet. "Det er godt at vide, at Merkur tænker over, hvad de låner penge ud til. Det hænger godt sammen med vort teaters budskab på de skrånede brædder og i vort økologiske inspirationshus. Merkur holder fast i at blive ved at holde idegrundlaget for øje, hvad angår pengestrømme," siger teaterchef Jytte Abildstrøm om samarbejdet med Merkur. Piet Bertelsen, administrativ leder i teatret, mener, at Merkur er god til at lytte og tage fat i det, der rør sig blandt kunderne. Han nævner som eksempel, at Merkur for år tilbage tog initiativ til møder om dannelse af en fond i forbindelse med store nedskæringer på bevillingerne til de danske teatre.

Preben Graugaard, Thise Mejeri:

MERKUR HAR VIDEN OM DET ØKOLOGISKE SEGMENT

Thise Mejeri har samarbejdet med Merkur siden 1988. For Merkur er det ikke kun penge, der er omdrejningspunktet, mener Preben Graugaard, økonomichef i Thise Mejeri.

"Merkur har god forståelse og en bevidsthed om det økologiske segment – kombineret med, at Merkur løser kreditopgaver inden for andelskassens rammer," siger Preben Graugaard.

Han synes, at Merkur har udviklet sig til at blive mere strømnet og sprælsk samtidig med, at Merkur stadig er et pengeinstitut med holdninger.

HVAD VIL DET SIGE AT ARBEJDE I MERKUR?

Af Nina Høst-Madsen

HER KAN DU LÆSE OM HVORDAN ØKOLOGI, KONTONUMRE OG DIALOGEN MED KUNDERNE PRÆGER DAGLIGDAGEN FOR DE ANSATTE I ANDELSKASSEN

KUNDERNES ENGAGEMENT SMITTER

Claus Skytt er gruppeleder for erhverv i Merkurs afdeling i København og har arbejdet i andelskassen siden 1999, hvor han kom fra Danske Bank.

”Besøg f.eks. en tomatavler, en advokat, og en mælkeproducent. Kundernes engagement er enormt stort og det smitter,” siger Claus Skytt, der mener, at arbejdet med kunderne i Merkur mere har karakter af et reelt samarbejde end af en salgssituation – som man som kunde kan risikere at opleve andre steder.

KAN KONTONUMRE UDENAD

Lise Andersen blev økologisk fritidslandmand efter en stresset hverdag som underdirektør i Hafnia Bank. Kort tid efter - i 1992 - fik hun en stilling i Merkurs afdeling i København, hvor hun arbejdede helt alene i de første to år.

”Det passede mig helt fint, og kunderne syntes, at det var morsomt, at jeg en dag blev nødt til at tage et nyfødt gedekid med på arbejde. Det skulle jo have mælk hver tredje time – også i arbejdstiden,” forklarer Lise, der selv om Merkur i dag er fuldt ud på højde med den teknologiske udvikling, stadig kan gamle kunders kontonumre udenad:

”Jeg kan de første 100 i hovedet – bare sig navnet.”

MØDET MED KUNDERNE ER SPÆNDENDE

Lone Nielsen mødte Merkur første gang i en campingvogn, da hun cyklende hjem til sin økologiske andelsboligforening i den lille by Vaarst Vestervang. Foreningen havde netop spurgt andelskassen, om den ville være deres nye bank, hvorefter to medarbejdere fra Merkur Aalborg troppede op. Lone Nielsen, der dengang arbejdede i Unibank, kom til at nævne, at hun havde lyst til at arbejde i Merkur. "Og så har jeg arbejdet i Merkur lige siden," siger Lone og fortæller, at det er det at møde kunderne ude på deres arbejdspladser, der gør hendes arbejde spændende.

DELER HOLDNINGER MED MERKUR

Kirsten Arup er kunderådgiver og oprindelig uddannet økologisk landmand "Egentlig søgte jeg jobbet tilbage i 1982 bare at få noget at rive i, indtil jeg fandt ud af, hvad jeg ellers skulle, men jeg blev så begejstret over ideen i Merkur, at jeg blev hængende," siger Kirsten Arup og fortæller, at motivationen og glæden hele tiden har været at have et arbejde, der ligger i forlængelse af hendes personlige holdninger og fritidsinteresser.

KAN HAVE MANGE KASKETTER PÅ

Carsten Ringgaard havde kendt Merkur gennem længere tid, da han fik job i Århus-afdelingen. Han havde holdt øje med udviklingen i Merkur, da bankens livssyn var helt i tråd med hans eget.

"Og så er Merkur en lille organisation, hvor jeg kan få lov til at have mange kasketter på," siger Carsten Ringgaard, der er ny afdelingsdirektør i Århus-afdelingen.

DELER SAMFUNDSSYN

Asbjørn Andersen kendte Merkur, inden han søgte stillingen som afdelingsdirektør tilbage i 2002. Han ønskede jobbet på grund af Merkurs samfundssyn på økologi, skoler og institutioner. Asbjørn synes især, at det er attraktivt at have en god dialog med kunder og at bruge meget tid på at hjælpe kunders projekter på vej.

"Jeg har i øvrigt lige sagt ja til at gå catwalk i genbrugstøj fra Røde Kors på Aalborgs frivillighedsmarked".

PENGE SOM REDSKAB

Af Henrik Platz

LIGESOM BLODET BEVÆGER SIG RUNDT I HELE ORGANISMEN OG TILFØRER DEN ENERGI, FLYDER PENGENE RUNDT I SAMFUNDET SOM ENERGI. DET KAN OPFATTES SOM NOGET ABSTRAKT, MEN VI KAN OGSÅ VÆLGE AT BENYTTE VORE PENGE BEVIDST, SÅ DE FREMMER DE INITIATIVER, DER BEDST PASSER TIL VORE HOLDNINGER

PENGE OPFATTES af mange som noget abstrakt og fremmedgørende, som det enkelte menneske ikke har nogen indflydelse på. F.eks. når vi ser på de milliarder af dollars, der hver dag skifter hænder på de store børser- og valutamarkeder uden at have nogen forbindelse med den reelle produktion. Eller når pensionselskaberne investerer i aktier rundt omkring i verden for at maksimere afkastet uden den enkelte pensionsopsparer har en nogenlunde klar fornemmelse af, hvad pengene egentlig bliver investeret i. Hvis vi ser under overfladen, er penge imidlertid ikke så komplicerede at forstå endda, og vi har samtidig stor indflydelse på, hvordan pengene kommer til at arbejde. Penge er grundlæggende et redskab i samfundsorganismen, og vi bestemmer selv, hvad vi vil frembringe med dette redskab. Penge har her basalt set tre funktioner, som vi kan bruge dem til – vi kan købe for dem (købepenge), vi kan overlade dem til andre i en periode f.eks. ved at sætte dem i banken, hvor de bliver lånt ud (lånepenge), eller vi kan give dem væk (gavepenge).

KØBEPENGE

Hvis vi har penge til rådighed, kan vi først og fremmest købe noget for pengene. Penge kan omsættes til varer, og dermed dækker vi vore behov. Når vi køber en mængdeproduceret vare, suger vi nærmest en ny vare af samme slags ind på den tomme plads på hylden. Vort køb muliggør, at producenter og handlende kan bringe en vare af samme slags frem til hylderne og dermed til den næste forbruger, der vil købe. Når et supermarked sælger økologisk kaffe, kan supermarkedet med pengene fra de foregående solgte poser kaffe bestille nye varer hos den økologiske kaffegrossist, som så igen kan lave kontrakter om produktion med de økologiske kaffeproducenter, der fremstiller bønnerne til kaffen. Med pengene fra de foregående poser økologisk kaffe kan supermarkedet, den økologiske kaffegrossist og de økologiske kaffeproducenter nemlig få dækket deres behov i den tid, der går med produktionen af de nye poser kaffe og de nye bønner på kaffebuskene i plantagerne.

Det er tankevækkende, hvordan der bliver sat gang i et mylder af tekniske og økonomiske processer, når vi køber en pose kaffe. Varen består af selve kaffen, som er blevet dyrket et eller andet sted sydpå. Kaffebuskene er plantet af nogle kaffebønder og nogle steder foregår høsten med hænderne andre steder med maskiner. Så transporteres kaffen væk fra plantagerne på lastbiler og alle høstmaskiner og lastbiler er sammensat af et umådeligt stort antal smådele, som er produceret på forskellige virksomheder rundt omkring på jorden, og metallet er udvundet af malmgruber rundt omkring.

Siden er kaffebønnerne blevet sorteret, ristet og formalet i store fabrikshaller ved hjælp af andre hænder og maskiner og ender til sidst i en pose, der er fremstillet af metalfolie med farvetryk. Poserne har igen sin egen fremstillingsproces med limen og tryksværten, der oplyser mig om, at det er tale om en pose fairtrade, økologisk kaffe fra Nicaragua i en miljøvenlig emballage til kr. 34,95. Undervejs har alle involverede i princippet fået en del af pengene – kaffebusk producenterne, kaffebønderne, landbrugsmaskinforhandlerne, lastbilproducenterne, vognmændene, kaffesortéerne, butikspersonalet Og jeg har også fået løn ved en helt anden type virksomhed, så jeg kan betale for kaffen og nyde den søndag morgen og derved trække en ny pose kaffe frem på hylden. Den form for arbejdsdeling overalt på jorden er med til at gøre os dybt afhængige af hinanden, for ingen lever længere af det, som vi selv producerer. Vi handler med hinanden og bruger pengene til at udligne vor udveksling af ydelser.

Den omstændighed, at vort køb bringer en vare af samme slags frem til den næste forbruger, er basis for en bevidstgørelse af vort forbrug, for gennem vore køb bestemmer vi, om det skal være økologiske eller andre bæredygtigt fremstillede varer, der skal produceres i morgen – eller om den kemiske industri og børnearbejdet skal have gang i hjulene i stedet for. Det gælder for alt, hvad vi spiser, hvilke klæder vi går i, hvilket hus vi bor i, hvilket energiselskab vi har, hvilken bil vi kører i, og hvilke ferier vi tager på.

Købepenge indeholder energi til at bringe bestemte varer frem til forbrugerne, hvor der sker en pengemæssig udveksling mellem køber og sælger. Købepenge er med til at holde varekredsløbet i gang og vandrer rundt i en stadig strøm i samfundsorganismen. Tidsmæssigt rækker energien imidlertid kun kort - nemlig til næste vare er produceret.

LÅNEPENGE

Har vi ikke et behov lige nu, kan vi vælge at udsætte behovsopfyldelsen og i mellemtiden overlade vore penge til andre. Det kalder vi at låne pengene ud, og i et samfund som det danske sker det hovedsageligt gennem banker og pensionskasser. Banker er nemlig ikke et opbevaringssted for folks overskud af penge (i hvert fald kun nogle få procent), men et sted hvor igennem opsparingen kanaliseres ud i samfundet igen som lån. For pengene ligger ikke stille, mens de står på kontoen i banken, men er hele tiden i bevægelse som blodet i organismen. Ved siden af banker er der også hele investeringsområdet, hvor vi gennem vor pensionsopsparring overlader store summer til pensionselskaber, som forvalter vor formue gennem investeringer i og udlån til forskellige virksomheder over hele jorden.

Lån kan noget, som køb ikke kan. De kan sætte noget i gang, som ikke var der før. Ligesom supermarkedets salg af økologisk kaffe er et eksempel på, hvordan købepenge arbejder, er selve etableringen af supermarkedet, den økologiske grossist og de økologiske kaffekooperativer i syd et eksempel på anvendelsen af lånepenge. For at komme i gang med salget af økologisk kaffe har supermarkedet, den økologiske grossist og de økologiske kaffeproducenter nem-

lig brug for kapital. Hvis de ikke har sparet alle pengene op selv, må de jo lånes i banken.

Med lånepenge sætter vi nye initiativer i gang på baggrund af de evner og den viden, initiativtageren har. Bankens opgave er at vurdere, om låntageren har de rette kvalifikationer og om den påtænkte aktivitet er rentabel. Hvis vi med det sidste mener, at rentabiliteten skal være bæredygtig hele vejen rundt, dvs. at miljøomkostninger, eventuelle sociale omkostninger, sundhedsforebyggelse, fair handel etc. er regnet med, må banken tage dette ind som en central del af overvejelserne.

Lån har den egenskab, at den skaber en forbindelse mellem to parter, som det tager tid at udligne.

Lånepengenes energi rækker derfor betydeligt længere end købepengenes. Mens vi holder gang i den økologiske kaffeplantage indtil næste høst ved at købe den økologiske pose kaffe, holder vi gang i selve grundlaget for produktionen af økologisk kaffe i f.eks. 10-15 år (løbetiden på lånet) ved at banken formidler vor opsparring over til udlån til den økologiske kaffeplantage - f.eks. til bygning af lagerhaller eller køb af maskiner. Selv længe efter at lånet er betalt tilbage, har vi som samfund glæde af eller problemer med den aktivitet, som blev sat i gang.

For kaffeproduktionens vedkommende kan det f.eks. betyde om bøndernes levevilkår i syd på langt sigt forbedres, eller om de vil vedblive med at leve i fattigdom. Hvis vi ønsker en bæredygtig udvikling, må vi derfor tage ansvar for, hvad vore penge sætter i gang, mens vi har overladt dem til banken eller pensionskassen.

Efterhånden som lånet bliver betalt tilbage, bliver der også

Begrebet købepenge dækker over, når vi som kunder køber ind, så supermarkedet får plads til nye varer.

PENGENES TRE FUNKTIONER

KØBEPENGE – TILFREDSSTILLELSE AF BEHOV

Vi bruger købepenge til at tilfredsstille vore behov ved, at vi køber noget for pengene. Pengene kan nemlig omsættes til vare- og tjenesteydelser.

LÅNEPENGE – UDSÆTTELSE AF BEHOVSTILFREDSSTILLELSE

Vi kan udsætte vore behov og i mellemtiden overlade pengene til andre. Det sker typisk ved, at vi sætter dem i banken eller pensionskassen, som så låner pengene ud til andre.

GAVEPENGE – AFSTÅELSE FRA BEHOVSTILFREDSSTILLELSE

Vi kan give pengene bort ved at afstå fra vor egen behovstilfredsstillelse. Vi stiller andre mennesker frit ved at stille gavemidler til rådighed.

ud over det skyldige beløb betalt noget andet tilbage – nemlig renterne. Renten er lånepengenes pris eller belønningen for at have udskudt sine behov i en periode. Men renten er også et udtryk for, hvor meget indskyder og låntager interesserer sig for hinanden. Det er let at se, hvor parterne er i familie med hinanden. Her er lån typisk rentefri. Det modsatte er de helt anonyme lån på det store internationale kapitalmarked, hvor kapitalfondene virker, og hvor vi ikke aner, hvem der låner vore penge. Så er der en tendens til at långiver bare ønsker at få så meget i rente som muligt. At lånemarkedet er gennemsigtigt har derfor stor betydning for, om vi er ligeglade eller engagerede i, hvad vore penge bliver lånt ud til og til hvilken pris.

Spørgsmålet er derfor, om det er en god ide at være ligeglad og lade den usynlige hånd virke på markedet fordele pengene og sætte renten? For hvad nytter det, at pensionssparing giver et højt afkast på 10 % i dag ved at pengene lånes ud til den kemiske industri, hvis en liter rent drikkevand kommer til at koste 12 kr., fordi drikkevandet skal renses for sprøjtemiddelrester, når vi skal på pension? Der er derfor en enorm kraft og store samfundsmæssige konsekvenser i forvaltningen af lånepengene. Der er således brug for, at der kommer fokus på lånepengenes effekt, som der er kommet fokus på købepengenes effekt indenfor produktion og handel.

GAVEPENGE

Den tredje og sidste ting, vi kan gøre med penge, er at give dem bort, dvs. afstå fra behovstilfredsstillelse. Ligesom købepenge har sine begrænsninger, har lånepenge det også. Lånepenge kan kun bruges med succes, hvis de nødvendige evner og færdigheder og den nødvendige viden allerede er til stede. Mangler et eller flere af disse ele-

menter, må der gavepenge til.

Gavepenge bruger vi i alle former for uddannelse, lige fra børneskolen og til universitetet, i forskning og i kulturlivet. Disse institutioner er fuldstændig afhængige af at modtage gaver. Til gengæld skabes der så noget, der står til samfundets disposition. Her skabes nemlig ny viden og nye evner og dermed selve grundlaget for samfundets udvikling i fremtiden. Gavepenge er derfor de allermost produktive penge – det største afkast fås ved at forære pengene væk! En storstilet forskningsindsats på vind- og solenergiområdet kunne være et eksempel på gavepenge, der samfundsmæssigt vil kunne skabe et enormt afkast med de store klimaudfordringer, vi står overfor på verdensplan. Den samme indsats forsøgt finansieret med lånepenge vil blive kvalt inden længe, fordi lånepenge er forbundet med bindinger, mens gavepenge skaber frirum – at skabe nye ideer og begreber kræver nemlig frihed.

Gavepenge til forskning i vind- og solenergi vil kunne give et afkast flere hundrede år frem i tiden, som integralregningens opfindelse har haft det for bygningen af tunneller rundt omkring i verden. Da integralregningen blev opfundet, var der jo heller ikke nogen, der satte som krav, at denne fri tænkning skulle kunne omsættes til en faktura og give afkast indenfor fem år.

En anden variant af gavepengene finder vi på det mellem menneskelige område, når vi f.eks. stiller penge til rådighed for børn, gamle, syge eller andre, der ikke selv kan tjene penge. Vi kunne jo ikke drømme om at forlange de penge, vi har givet vore børn til mad og tøj gennem 18 år tilbagebetalt – men vi finder det naturligt, at de også vil hjælpe os, når vi bliver gamle.

Gavepenge arbejder her i landet i stor udstrækning gennem skatterne. Vi forærer derfor en hel del af vore penge væk

uden at tænke nærmere over det. Det er på den ene side udtryk for en solidarisk holdning, som har været med til at opbygge vor kollektive velfærdfærdsmodel, hvor alle har ret til sygehusbehandling, hvis de er syge, og kontanthjælp, hvis de ikke kan klare sig i en periode. Denne velfærd er der ikke mange, der vil undvære i vort samfund.

Men de kollektive gavepenge skjuler let vore handlingsmuligheder som enkeltindivider og efterlader os nemt i en passiv rolle, hvor vi som private og som virksomhed ikke føler os tilskyndet til at give dele af vort overskud bort.

Det er faktisk et stort problem i samfundsøkonomien, at enorme kapitalmængder hober sig op i virksomheder, banker etc. uden at blive "vitaliseret" ved at blive foræret bort og skabe kultur og nye evner og indsigt. I stedet forsøges pengene anbragt i jord, fast ejendom og andre aktiver, som er med til at skruer priserne herpå i vejret. Når pengene foræres væk, bliver de igen til købepenge. For forskeren skal jo ud over at forske også leve og bl.a. bruge pengene på at købe mad, tøj og en ny computer. På

den måde kommer det optjente overskud gennem brug af tidligere erhvervede evner, ideer og viden hos private og i virksomheder til at starte forfra og igen komme til at indgå i pengenes kredsløb.

ET REDSKAB FOR HOLDNINGER

Penge gør altså ikke noget af sig selv. De er praktiske redskaber i vor dagligdag til at fremme eller modvirke de holdninger og idealer, vi har til samfundets udvikling. De muliggør, at der sker en smidig udveksling mellem køber og sælger, låntager og långiver og gave giver og gave modtager, som når blodet strømmer og får organismen til at fungere. Hvis vi er bevidste om, at det er os selv, der påvirker samfundet, hver eneste gang vi foretager noget med vore penge, kan vi være med til at fjerne noget af den anonymitet og fremmedgjorthed, som penge er omgivet med. At skabe et sundt samfund og et sundt globalt klima kræver nemlig af os, at vi – som individer og som samfund – bruger pengene med bevidsthed.

Når man køber en vare, får alle en del af pengene - producenten, maskinforhandleren, vognmanden, butikspersonalet osv.

MERKUR FORMIDLER OGSÅ GAVER

Af Lars Pehrson

MERKUR HAR STIFTET EN FOND, MERKUR FONDEN, DER ARBEJDER SOM EN UAFHÆNGIG ENHED, MEN MED ET TÆT VÆRDI- OG ARBEJDSFÆLLESSKAB MED ANDELSKASSEN. IDEEN ER AT STØTTE HUMANITÆRE, SOCIALE, KUNSTNERISKE, FORSKNINGSMÆSSIGE, SUNDHEDSFREMMENDE ELLER ØKOLOGISKE FORMÅL. FONDEN ER ET TILBUD TIL ALLE, DER ØNSKER AT DONERE ELLER TESTAMENTERE EN MINDRE ELLER STØRRE SUM PENGE

Merkur Fonden støtter blandt andet forskning.

PÅ TILSVARENDE måde som andelskassen skaber forbindelse mellem indskyder og låntager, formidler Merkur Fonden gaver fra giver til modtager. Merkur Fonden er derfor ikke en "klassisk" fond, der blot uddeler afkastet af sin kapital. Der strømmer til stadighed gaver gennem fonden - for tiden i et niveau på ca. 250.000 kr. årligt, men det må gerne blive meget mere.

ØKONOMISK FRIRUM TIL FORNYELSE OG UDVIKLING

Merkur Fonden vil gennem sin støtte til almenvælgørende formål gerne medvirke til at skabe et økonomisk frirum for de projekter, fonden støtter. Det betyder, at fondens støtte skal give plads til fornyelse og udvikling indenfor de støttede projekter, hvad enten det drejer sig om forskning i fødevarer, kvalitet, om børns udvikling og skolegang eller andre sociale, humanitære, kunstneriske og kulturelle initiativer.

GAVER SKABER LANGSIGTET SAMFUNDSMÆSSIG RELEVANS

Merkur Fonden blev stiftet med den hensigt, at være et instrument, der kan trække samfundet i en mere bæredygtig retning ved at støtte almenvælgørende formål med gavepenge. Grundlaget for Merkur Fondens virke er tanken om, at man ved at give gaver til almenvælgørende formål, baseret på nytænkning og inspiration, sætter en virkning i gang, som i

sidste ende giver livskvalitet og overskud for samfundet.

VÆRDIER TIL GLÆDE FOR HELE SAMFUNDET

Gaver og donationer har en anden økonomisk virkning end et lån eller en investering. Pengene skal ikke betales tilbage. Gaven er en økonomisk frisætning og har en helt anden mulighed for at være langsigtet gennem den værdi, den kan skabe. Gaver til kultur og undervisning udvikler f.eks. menneskers evner og kreativitet, hvilket både erhvervslivet og samfundet som helhed er helt afhængige af.

EKSEMPEL PÅ ET STØTTET PROJEKT:

Food Quality and Health, et europæisk forskningssamarbejde mellem Universitetet i Kassel, Louis Bolk Institutet i Holland og Biodynamisk Forskningsforening i Danmark. Projektets formål er at belyse sammenhængen mellem fødevarernes kvalitet og sundheden hos dem, der spiser dem. I denne forbindelse er en banebrydende undersøgelsesmetode for fødevarer, kvalitet - biokrystallisation - blevet videreudviklet, så den opfylder de krav, der stilles m.h.t. reproducerbare resultater m.m.

Se mere på Merkur Fondens egen hjemmeside:
www.merkurfonden.dk

MERKUR ER IKKE ALENE...

Af Lars Pehrson

**AT DRIVE EN BANK MED SAMFUNDSANSVAR OG UD FRA ANDRE MOTIVER END DE RENT KOMMER-
CIELLE ER IKKE NOGET, MERKUR HAR FUNDET PÅ. VI ER BLEVET INSPIRERET AF BANKER, DER ER
STIFTET FØR OS. HER ER NOGLE AF DE VIGTIGSTE, SOM OGSÅ ER VORES SAMARBEJDSPARTNERE**

INAISE – ET GLOBALT NETVÆRK

International Association of Investors in the Social Economy – INASE – er et netværk af banker og andre finansielle institutioner. På hjemmesiden www.inaise.org findes links til medlemmerne, og siden er en god indgangsvinkel til et overblik over dette spændende område. INASE arrangerer bl.a. en årlig konference, hvor medlemmerne og gæster kan udveksle erfaringer osv.

GLS BANK, TYSKLAND

GLS er Europas første alternative bank med en historie, der går tilbage til begyndelsen af 1960'erne. GLS består af 3 enheder: GLS Treuhand, der formidler og forvalter gavekapital, GLS Bank, der som navnet siger, er en bank, og endelig GLS Beteiligung, der arbejder med risikovillig

kapital. Dermed udgør GLS så at sige en komplet pengevirksomhed.

GLS Bank er bl.a. speciel derved, at banken opererer uden overskud – det opnås ved, at det ved årets slutning kalkuleres, hvor meget det har kostet at drive banken, hvilket så deles ud på de såkaldte almennyttige låntagere (non-profit låntagerne, f.eks. institutioner), som et omkostningsbidrag. Derved får banken hvert år et resultat lidt over nul.

TRIODOS BANK, HOLLAND

Triodos er Europas største alternative bank. Banken er meget internationalt orienteret og har afdelinger i Holland, England, Belgien og Spanien. Desuden har Triodos en omfattende aktivitet omkring mikrokredit og fair trade-finansiering i udviklingslandene.

CULTURA BANK

Ekobanken

NOGLE ALTERNATIVE BANKER I TAL

Mio. kr., pr 31.12.2006

Tallene omfatter kun bankerne selv og ikke tilknyttede investeringsfonde m.v

	Egenkapital	Balance
GLS Bank, Tyskland	263	4.967
Triodos, Holland m.fl. lande	925	11.481
Banca Etica, Italien	153	3.378
Freie Gemeinschaftsbank, Schweiz	72	1.020
Alternative Bank, Schweiz	201	3.261
La NEF, Frankrig	81	977
Cultura Bank, Norge	21	232
Ekobanken, Sverige	21	199
Merkur, Danmark	115	843
Charity Bank, UK	43	442
TOTAL	1.895	26.800

Tal fra alternative banker

Triodos Gruppen består af mange enheder udover selve banken: Forskellige investeringsfonde for aktier, grønne lån med skattefordel (for hollandske kunder), fast ejendom, venture kapital, fair trade og mikrokredit. Ligesom Merkur arbejder Triodos med en målsætning om at opnå et rimeligt, men ikke maksimalt overskud. Triodos' s aktiecertifikater minder om Merkurs B-andele, dog har indehaverne ikke stemmeret. Stemmeretten er placeret hos en fond, der har til opgave at sikre Triodos' identitet.

CULTURA BANK, NORGE

Cultura Bank er Merkurs norske søster. Cultura har bl.a. udviklet en norsk model for mikrokredit sammen med Netværkskreditt. Merkur og Cultura har et tæt samarbejde, som bl.a. har resulteret i, at bladet Pengevirke udgives som et fælles dansk/norsk blad for de to bankers kunder. Merkur har også hjulpet Cultura med flere større låneprojekter i Norge.

EKOBANKEN, SVERIGE

I Sverige har Merkur sin anden skandinaviske søster. De tre skandinaviske søsterbanker mødes regelmæssigt, bl.a.

til et traditionsrigt træ en gang årligt for medarbejdere og bestyrelsesmedlemmer – til gensidig information og inspiration.

MIKROKREDIT

Fænomenet mikrokredit fortjener en særlig omtale, da det er en global bevægelse i hastig vækst. Tildelingen af Nobels Fredspris til den absolutte pionér på området, prof. Mohammad Yunus og hans Grameen Bank i Bangladesh, har yderligere øget opmærksomheden omkring mikrokredit – verden over findes over 10.000 mikrokredit institutioner, store og små mellem hinanden.

Ideen er enkel: Fattige mennesker er også kreditværdige, endda ofte mere kreditværdige end rige – det handler blot om, at de får adgang til kreditter, der svarer til deres behov. I mange lande kan man for 100 dollars eller mindre etablere en levevej, f.eks. gennem køb af en symaskine, en mobiltelefon til udlejning etc. Lige nu er det ikke muligt for Merkurs kunder at engagere sig økonomisk i mikrokredit, men det er et af de områder, vi gerne vil udvikle i fremtiden.

KØBENHAVN AFDELING

kbh@merkurbank.dk

Tlf: 70 27 27 06

Fax: 70 27 57 06

Vesterbrogade 40, 1

1620 København V

AALBORG AFDELING

aalborg@merkurbank.dk

Tlf: 98 10 18 35

Fax: 98 10 18 53

Postboks 550

Bispensgade 16, 1.

9100 Aalborg

ÅRHUS AFDELING

aarhus@merkurbank.dk

Tlf: 87 30 97 60

Fax: 87 30 97 66

Postboks 5158

Sct. Clemens Torv 17, 1.

8100 Århus C

ODENSE AFDELING

odense@merkurbank.dk

Tlf: 66 11 27 06

Fax: 66 11 27 46

Asylgade 13, 1.

5000 Odense C

HAMBORG REPR.-KONTOR

trion_eG@t-online.de

Tlf: +49 (0)4186-8958780

Fax: +49 (0)4186-8958782

Esteweg 1

D-21255 Bötersheim

Den Almennyttige Andelskasse